

Obrazovanje socijalnih radnika u Hrvatskoj i svijetu

Marina Ajduković
Studijski centar socijalnog rada
Pravni fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Pregledni članak
UDK 364.62:377
Priljeno: listopad 1994.

Obrazovanje socijalnih radnika ima stogodišnju tradiciju. Tijekom tog vremena dolazilo je do značajnih promjena kako u sadržaju tako i u načinu obrazovanja socijalnih radnika. Danas obrazovanje socijalnih radnika označava akademizacija profesije i shodno tome sveučilišno obrazovanje kroz dodiplomske i postdiplomske studije u najvećem broju europskih i sjevernoameričkih zemalja. To je ponajprije odraz spoznaja o sve složenijim socijalnim problemima s kojima je svijet suočen i široko prihvaćenog koncepta "socijalne države". Odraz je to i opredjeljenja za preventivno djelovanje kao sastavnog dijela socijalnog rada. To preventivno djelovanje obuhvaća različite aktivnosti — od kreiranja socijalne politike do rada s pojedincem i skupinama visokog rizika. Podrazumijeva proučavanje i uočavanje uzročno-posljedičnih veza između određenih socijalnih procesa i pojava, šireg društvenog okruženja i nastajanja socijalnih problema.

Što je socijalni rad? To je primijenjena društvena znanost usmjerena na razumijevanje socijalnih procesa koji su u temelju socijalnih problema i razvijanje vještina potrebnih za djelotvorne intervencije kojima je cilj sprečavanje, olakšavanje ili iskorjenjivanje socijalnih problema (Ronnby, 1990). Potrebno je naglasiti da se danas područje socijalnog rada ne odnosi samo na socijalnu skrb i rješavanje socijalnih problema, već i na druge oblike socijalnih intervencija, kao što su socijalna politika i socijalno planiranje. Pod tim oblikom obrazovanje socijalnih radnika mora biti u stalnoj interakciji s društvom, koje je danas uvelike u jeku promjena u cijelom svijetu, i stalno se unapređivati.

Unapređivanje sustava visokoškolskog obrazovanja u bilo kojem području pretpostavlja, između ostalog, preispitivanje i prosudbu:

(1) određenja predmeta studija i područja njegova djelovanja,

(2) stupnja organiziranosti i učinkovitosti obrazovnog sustava iz određenog područja,

(3) razvoja područja u budućnosti i njegova doprinosi znanosti općenito i kvaliteti čovjekova življenja,

(4) povijesnog razvoja odgovarajućeg obrazovnog sustava.

U skladu s tim u ovom je radu sažeto prikazan povijesni razvoj obrazovanja za socijalni rad u svijetu i u nas, suvremeno određenje so-

cijalnog rada i područja znanstvenih spoznaja na kojima počiva te osnovnih pravaca razvoja područja. Analiza je učinjena u cilju prosudbe organiziranosti, učinkovitosti i perspektiva obrazovanja socijalnih radnika u Hrvatskoj u svjetskom, ali ponajprije europskom ozračju.

1. Povijesni razvoj obrazovanja za socijalni rad

Sustavno obrazovanje iz područja socijalnog rada ima stogodišnju tradiciju. Prvi programi za obrazovanje socijalnih radnika javljaju se krajem 19. stoljeća. Tako se u Velikoj Britaniji i Nizozemskoj 1896. godine otvaraju prvi kraći programi iz socijalnog rada. U Sjedinjenim Američkim Državama Mary Richmond 1897. godine piše apel za otvaranje škola za obrazovanje socijalnih radnika na načelima primijenjene filantropije. Godinu dana nakon toga u New Yorku započinje šestotjedni tečaj iz socijalnog rada za djelatnike humanitarnih organizacija, koji se zatim razvija u jednogodišnji program u okviru Škole za filantropiju grada New Yorka. Zanimljivo je napomenuti da se upravo iz tog programa razvila svjetski poznata Škola za socijalni rad na Columbia University. Ipak, prvi program za socijalne radnike na sveučilišnoj razini razvio se 1907. godine na Sveučilištu u Chicagu (Lloyd, 1987).

Broj škola za socijalni rad naglo raste nakon I. svjetskog rata, da bi krajem 20-tih godi-

na samo u Europi djelovalo gotovo 100 takvih škola (Kendall, 1978). Već 1928. godine predstavnici obrazovnih institucija za socijalni rad iz 42 zemlje pokrenuli su inicijativu za osnivanje i osnovali su Međunarodno udruženje škola za socijalni rad, koje i danas djeluje.

Za analizu povijesnog razvoja sustava obrazovanja za socijalni rad značajna je 1950. godina kada su Ujedinjeni narodi potaknuli prvu međunarodnu studiju obrazovnih institucija iz područja socijalnog rada (UN DSA, 1950). Naime, pedesete godine bile su godine snažnog razvoja obrazovnih institucija za socijalni rad u zemljama u razvoju. Postojeće škole u Europi i Sjevernoj Americi konsolidirale su i ujednačile svoje, u pravilu dvogodišnje, obrazovne programe. Veća pozornost počela se posvećivati napretku područja socijalnog rada, a ne samo pripremi studenata za određene specifične poslove. No, prava reforma obrazovnih programa za socijalni rad nastupila je tek dva desetljeća kasnije. Duh tih promjena izrazio je je *Svjetski vodič za obrazovanja iz socijalnog rada* (IASSW, 1973) u kojem je analizirano obrazovanje socijalnih radnika u 65 zemalja sa svih kontinenata. U tom razdoblju Kendall (1978) kao posebno značajno ističe ubrzano kretanje ka sveučilišnom obrazovanju za socijalni rad u većem broju europskih zemalja. Tako je npr. početkom sedamdesetih godina u Njemačkoj i Velikoj Britaniji došlo do uključivanja većeg broja škola za socijalni rad na sveučilišta, čemu je prethodila nova teoretska orijentacija u obrazovanju socijalnih radnika.

Promjena u teoretskoj orijentaciji u prvom se redu očitovala u pomicanju težišta s neposrednog rada na socijalnim problemima na njihovu prevenciju i saznavanje njihovih uzroka i posljedica. Upravo ta orijentacija u teoriji socijalnog rada na saznavanje uzročno-posljedičnih veza među pojavama, koja je inače obilježje znanstvenih saznanja kao takvih, bila je snažan poticaj za razvoj istraživanja i osnivanje postdiplomskih programa iz socijalnog rada.

U Sjedinjenim Američkim Državama, gdje je dvogodišnji program postdiplomskog obrazovanja godinama imao prevlast, promjene u obrazovanju socijalnih radnika ponajprije su se očitovala u uvođenju četverogodišnjih programa za dodiplomsko obrazovanje. Također, iako su već i prije 1950. godine postojali doktorski programi za socijalne radnike na dva sveučilišta, tek u tom razdoblju dolazi do nji-

hova punog razvoja. Tako se npr. 1976. godine na čak 33 sveučilišta nudi trogodišnji program dokorskog obrazovanja iz socijalnog rada (Lloyd, 1988). Uvođenje tzv. dokorskog programa bilo je posebno značajno, jer je pružilo i formalnu potvrdu znanstvene utemeljenosti socijalnog rada. Na to upućuje i njegovo određenje. Cilj doktorata iz tog područja je priprema studenata za nastavni i istraživački rad te razvoj socijalne politike u području socijalne skrbi i profesije socijalnog rada.

S početkom sedamdesetih godina odvijale su se i značajne promjene u obrazovanju socijalnih radnika u Latinskoj Americi. I tamo je, kao i u Srednjoj Europi, najuočljiviji bio trend prerastanja dvogodišnjih ili trogodišnjih obrazovnih programa u opsežnije i sadržajnije programe (4 ili 5 godina) koji su postali sastavni dio sveučilišnih institucija (Kendall, 1978).

2. Sustav obrazovanja socijalnih radnika u Europi

Promjene u konceptu socijalnog rada znatno su se odrazile i na promjene u sustavu obrazovanja za socijalni rad. Ipak, te su se promjene na različit način očitovala u sustavu obrazovanja za socijalni rad u pojedinim zapadnoeuropskim zemljama. Relativno recentnu sliku stanja tog obrazovanja u 21 europskoj zemlji daje studija Braunsa i Kramera (1986). Pokazalo se da se u Europi socijalni radnici obrazuju na tri osnovna načina:

1. isključivo na sveučilišnim institucijama (Finska, Island, Irska, Izrael, Španjolska, Turska);
2. na sveučilišnim institucijama, ali i na visokoškolskim institucijama izvan sveučilišta (Francuska, Velika Britanija, Italija, Švedska, Švicarska, Njemačka);
3. na visokoškolskim institucijama izvan sveučilišta (Austrija, Belgija, Danska, Grčka, Nizozemska, Norveška, Portugal).

Specifičnosti svakog od tih pristupa obrazovanju socijalnih radnika ilustrirat ćemo detaljnijim opisom sustava obrazovanja za socijalni rad u nekim europskim zemljama.

Za *Španjolsku* je karakteristično da je obrazovanje socijalnih radnika, od 1932. godine kada je u Barceloni otvorena prva škola, prolazilo kroz velike promjene. Već 1936. godine, s početkom građanskog rata, ta je škola zatvorena. Godine 1940. obnovljena je pod nazi-

vom Katolička škola za socijalno obrazovanje. Tijekom razdoblja 1955—1964. otvaraju se 32 škole za socijalni rad diljem zemlje. Programi obrazovanja značajno se razlikuju od škole do škole, a same škole nisu sastavni dio visokoškolskog obrazovnog sustava. Skupina stručnjaka Ujedinjenih naroda pruža pomoć pri uvođenju jedinstvenog obrazovanja iz temeljnih područja — socijalni rad s pojedincima, skupinama i u lokalnoj zajednici. Razvijaju se trogodišnji obrazovni programi, koji su 1964. godine i službeno uključeni u španjolski sustav visokoškolskog obrazovanja. Od 1981. godine započinje uključivanje programa za istraživanje rada na sveučilištima. Oni kvalificiraju studente za zvanje diplomiranog socijalnog radnika. Od šk. god. 1984/85. sve škole za socijalni rad u Španjolskoj su sveučilišne institucije. Na nekim sveučilištima razvili su se, uz sveučilišne škole za socijalni rad, odjeli za istraživanje i pružanje savjetodavnih usluga institucijama socijalne skrbi, tako je npr. na Sveučilištu u Barceloni (Rimbau Andreu & Rossell Poch, 1986).

U Velikoj Britaniji obrazovanje za socijalni rad organizira se i izvodi na čak 84 sveučilišne ili visokoškolske institucije. Tako velik broj obrazovnih institucija ponajprije je odraz obrazovnog sustava Velike Britanije, gdje se prednost daje manjim studijskim skupinama (Munday, 1986). Od 1970. godine obrazovanje socijalnih radnika usmjerava, koordinira i nadgleda Središnji savjet za obrazovanje i praksu za socijalni rad (The Central Council for Education and Training in Social Work). Danas su programi za obrazovanje socijalnih radnika sastavni dio najvećeg broja sveučilišta u Velikoj Britaniji. Obrazovanje socijalnih radnika na britanskim sveučilištima odvija se kroz *socijalni rad* (npr. Leicester University), *odjele za socijalni rad* (npr. University of Bristol), *studije socijalnog rada* (npr. University of Southampton) ili *odjele za socijalne studije* (npr. Oxford University). Na sveučilištima se studentima nude 4-godišnji programi dodiplomskog obrazovanja i 1-godišnji ili 2-godišnji programi postdiplomskog obrazovanja za socijalni rad. Sadržaj programa uključuje znanstvene spoznaje iz teorije i metoda socijalnog rada, socijalnog planiranja i razvoja te iz suradnih znanstvenih područja (npr. sociologija, psihologija, socijalna medicina). Posebna pažnja daje se utvrđivanju omjera između znanstvenoistraži-

vačkih temelja socijalnog rada i praktičnog osposobljavanja za socijalni rad.

Socijalni radnici obrazuju se u Velikoj Britaniji i na politehnikama. Ti obrazovni programi nešto su kraći (dvije ili tri godine) i u pravilu usmjereni na neka specifična područja socijalnog rada. To je i u skladu s namjenom politehnika u Velikoj Britaniji koje imaju dugu tradiciju u zadovoljavanju potreba za obrazovanjem ili osposobljavanjem na razini lokalne zajednice (Munday, 1986). Na politehnikama se u pravilu školuju studenti starije životne dobi, koji su nakon srednje škole stekli određena radna iskustva na poslovima socijalnog rada manje složenosti (npr. rad u humanitarnim organizacijama) ili negdje drugdje. Ipak, trend preraštanja politehničkog u sveučilišno obrazovanje iz socijalnog rada još je uvijek prisutan. Tako je npr. od školske godine 1992/93. program za socijalni rad na Politehnici u Leedsu postao sastavni dio Leeds Metropolitan University.

Slično kao i u Velikoj Britaniji, u Njemačkoj visokoškolske institucije za obrazovanje za socijalni rad djeluju u okviru sveučilišta i politehnika. Na sveučilištima se obrazovanje socijalnih radnika odvija kroz *Gesamthochschulen* (npr. Universitaet Essen), ali i u okviru fakultetskog obrazovanja iz socijalne pedagogije ili društvenih znanosti (npr. Universitaet Koeln). Na politehnikama se obrazovanje odvija kroz *Fachhochschulen*. Sveučilišni programi obrazovanja socijalnih radnika traju 4 do 5 godina, a oni na politehnikama tri godine (Baron, Brauns & Kramer, 1986; Coleman, 1990). Kao i u drugim zemljama, obrazovni program čine kolegiji vezani uz teoriju i metode socijalnog rada, ali i pravo, sociologiju, psihologiju, socijalnu medicinu.

U Danskoj se obrazovanje socijalnih radnika organizira na četiri škole za socijalni rad. Sve škole su samostalne. Prva je otvorena 1937. godine u Kopenhagenu i danas je najveća obrazovna institucija ove vrste u Danskoj, s 300 do 350 studenata. Obrazovni program traje tri godine i obuhvaća sadržaje vezane uz teoriju i metode socijalnog rada, zakonodavstvo, socijalno planiranje i socijalnu politiku, zdravlje i sigurnost, socijalnu medicinu i psihijatriju te psihologiju. Nakon određenog broja godina provedenih u praksi (najmanje pet godina) socijalni radnici mogu nastaviti obrazovanje u području znanstvenoistraživačkog rada

na jednogodišnjem postdiplomskom programu (Thomas, 1990).

U Austriji trenutno djeluje osam škola odnosno akademija za obrazovanje socijalnih radnika. Zajedno obrazuju oko 650 studenata godišnje. Obrazovni program traje tri godine, a također postoji mogućnost jednogodišnjeg postdiplomskog obrazovanja. Trenutno su priprema reforma sustava obrazovanja za socijalni rad: to se obrazovanje uvodi u sustav austrijskih sveučilišta. To je i u skladu s aktualnim programom obrazovanja, koji na znanstvenim spoznajama poučava teoriju i metode socijalnog rada te provodi praktični rad sa studentima, uz superviziju. U okviru obrazovnog programa radi se i na znanstvenim projektima (ICSSW, 1988).

Obrazovanje socijalnih radnika u zemljama Istočne Europe godinama je zaostajalo za svjetskim i europskim trendovima. Ono što je zajedničko istočnoeuropskim zemljama jest da u vrijeme komunističkog režima visokoškolske institucije za obrazovanje socijalnih radnika gotovo uopće nisu postojale ili su bile na marginama obrazovnih sustava. U tim je zemljama bio prisutan ambivalentan stav prema socijalnom radu kao odraz političkog stava da u komunizmu socijalni problemi ne postoje. Kako se takav stav očitovao na obrazovanje socijalnih radnika, oslikat ćemo primjerom Češke Republike.

Do školske godine 1952/53. na Praškom sveučilištu organizirao se obrazovni program za socijalne radnike koji su održavali dobre veze sa sličnim sveučilišnim institucijama drugdje u svijetu. Zatim su program komunističke vlasti ukinule s obrazloženjem da obrazovanje socijalnih radnika nije potrebno u zemlji koja nema socijalnih problema (Shardlow i Doel, 1992). Ipak, obrazovanje socijalnih radnika se nastavilo na dvogodišnjoj Akademiji za socijalni rad ili čak kao dio srednjoškolskih programa iz područja ekonomije (!). Tako osposobljeni socijalni radnici u pravilu su se zapošljavali u kadrovskim službama u gospodarstvu. Ipak, s dahom demokratskih promjena 1989. godine program iz socijalnog rada ponovo se uvodi na Sveučilište u Pragu. Radi se o petogodišnjem studiju čiji je cilj da osposobi stručnjake za rad na složenim socijalnim problemima, kao što je porast alkoholizma i ovisnosti, nezaposlenost i slično, s kojima se češko društvo prvi puta susreće ili otvoreno suočava. Kao što navode Shardlow i Doel

(1992), reintegracija socijalnog rada na Sveučilište u Pragu je značajna jer ukazuje na uvažavanje predmeta studija u akademskim krugovima i pruža odgovarajući strukturalni okvir za razvoj istraživanja u području socijalnog rada koji je tijekom komunističkog režima bio onemogućavan.

Sličnu pomoć u obnavljanju ili razvijanju programa obrazovanja socijalnih radnika dobivaju i druge istočnoeuropske zemlje (npr. Estonija, Litva). To jasno pokazuje zanimanje i opredjeljenje međunarodne profesionalne zajednice za razvoj sveučilišnog obrazovanja za socijalni rad u postkomunističkim zemljama.

Sličnu povijest obrazovanja za socijalni rad ima i Rumunjska. Tamo su 1969. godine zatvorene sve škole za socijalni rad. Pet škola ponovo se otvara 1990. godine. Škole imaju status odjela za socijalni rad i samostalne su članice sveučilišta. Obrazovanje socijalnih radnika traje četiri godine, a priprema se jednogodišnji program postdiplomskog obrazovanja. Najznačajniji program razvija se na Sveučilištu u Bukureštu. U obavljanje programa (izrada programa pojedinih kolegija, organiziranje terenske prakse, izvođenje nastave) uključeni su profesori socijalnog rada iz Sjedinjenih Američkih Država. Uz to, Odjel za socijalni rad Sveučilišta u Bukureštu uključen je u program Tempus, u okviru kojega se razmjenjuju stručnjaci i studenti iz Velike Britanije i Nizozemske.

Trend akademizacije socijalnog rada prisutan je i u Sloveniji, koja je imala tradiciju dvogodišnjeg obrazovanja socijalnih radnika na razini više škole. Od školske godine 1992/93. dotadašnji program prerasta u Visoku školu za socijalne radnike koja nudi četverogodišnje obrazovanje. Škola je samostalna članica Sveučilišta u Ljubljani. Trenutno su u tijeku pripreme za njeno prerastanje u Fakultet za socijalni rad.

3. Obrazovanje socijalnih radnika u Sjevernoj Americi

U Sjedinjenim Američkim Državama Savjet za obrazovanje za socijalni rad (The Council on Social Work Education) predstavlja i koordinira 90 postdiplomskih i 348 dodiplomskih programa. Savjet procjenjuje obrazovanje socijalnih radnika, potiče akademsku usmjerenost i razvoj programa u skladu s budućim potrebama društva.

Danas u Sjedinjenim Američkim Državama i Kanadi studenti mogu dobiti obrazovanje iz socijalnog rada na četiri stupnja:

1. dvogodišnji dodiplomski program na koledžu,
2. četverogodišnji dodiplomski program na sveučilištu,
3. jednogodišnji ili dvogodišnji postdiplomski program na sveučilištu,
4. trogodišnji doktorski program na sveučilištu.

Zanimljivo je da studenti mogu, ovisno o sveučilištu, dobiti stupanj Ph.D. (Doctor of Philosophy) ili DSW (Doctor of Social Work). Također, u posljednje vrijeme sve je veći interes za tzv. "klinički doktorat" — program koji priprema studente za najvišu razinu istraživanja i neposrednog rada u kliničkoj praksi socijalnog rada (Lloyd, 1988).

Za dozvolu samostalnog djelovanja u području socijalnog rada potreban je neki od sveučilišnih stupnjeva obrazovanja.

U okviru sveučilišta obrazovanje socijalnih radnika organizirano je kroz *socijalni rad* (npr. Mc Gill University, Montreal; University of California, Berkeley; The City University of New York i drugdje), *odsjeka za socijalni rad* (npr. San Francisco State University; California State University, Long Beach i drugi) ili kroz *fakultete* (npr. University of Toronto).

Dio škola za obrazovanje socijalnih radnika istovremeno nudi program dodiplomskog i postdiplomskog obrazovanja i obrazovanja za stupanj doktora socijalnog rada (npr. School of Social Welfare, University of California, Berkeley), dok neke druge škole nude samo programe postdiplomskog obrazovanja (npr. School of Social Work, The University of Michigan, Ann Arbor). Ono što je karakteristično za obrazovni sustav Sjedinjenih Američkih Država i Kanade jest da se pojam "škola za socijalni rad" ne odnosi na obrazovnu instituciju nižeg ranga, već na samostalnu instituciju u okviru sveučilišta. Kroz "škole" se također obrazuju pravnici, liječnici, ekonomisti.

4. Međunarodna organiziranost institucija za obrazovanje socijalnih radnika

Institucije za obrazovanje socijalnih radnika diljem svijeta izmjenjuju svoja iskustva kroz

Međunarodno udruženje škola za socijalni rad (International Association of Schools of Social Work — IASSWR). IASSWR trenutno ima sjedište na Fakultetu za socijalni rad Sveučilišta u Torontu. Rad Udruženja odvija se velikim dijelom kroz suradnju i razmjenu iskustva predstavnika škola za socijalni rad u određenoj regiji (npr. Središnja Europa). U organizaciji IASSWR svake dvije godine održava se međunarodni kongres koji okuplja članice iz cijelog svijeta. Zadnji kongres, 27. po redu, održan je pod nazivom "Social Work Education: State of the Art" 1994. godine u Amsterdamu.

Hrvatska je članica IASSWR od 1992. godine.

Na području organiziranja obrazovanja socijalnih radnika izlazi i veći broj međunarodnih časopisa s dugogodišnjom tradicijom:

- * Journal of Education for Social Work,
- * Issues in Social Work Education,
- * Social Work Education: Development and Training for Social Care & Social Services,
- * Social Work Education Reporter i drugi.

5. Obrazovanje socijalnih radnika u Hrvatskoj

Iako je povijest obrazovanja socijalnih radnika u Hrvatskoj znatno kraća nego u zapadnoeuropskim zemljama, ona ipak dijelom odražava neke svjetske trendove.

Prva institucija za obrazovanje socijalnih radnika osnovana je u Zagrebu pod nazivom Viša stručna škola za socijalne radnike krajem 1952. Od 1957. škola se vodi pod nazivom Viša škola za socijalne radnike. Obrazovni program bio je dvogodišnji. Škola je također mogla organizirati i provoditi nastavu za stručno usavršavanje osoba koje rade na poslovima koji zahtijevaju stručni socijalni rad (Milinković i sur., 1977). Nakon dvadeset godina, slijedeći svjetske trendove akademizacije socijalnog rada, osnovan je pri Sveučilištu u Zagrebu četverogodišnji Interfakultetski studij socijalnog rada. Program se odvijao uz suradnju Filozofskog fakulteta, na kojem je tada osnovana Katedra za socijalni rad pri Odsjeku za sociologiju, Ekonomskog fakulteta i Medicinskog fakulteta. Zanimljivo je da Kendallova (1978) u svom usporednom prikazu razvoja obrazovanja socijalnih radnika u svijetu od 1950. do 1978. godine ističe ovaj interdisciplinarni program kao jedan od mogućih pravaca razvoja sve-

učilišnog obrazovanja socijalnih radnika. Također, procjenjuje njegovo uvođenje kao značajan korak naprijed u usporedbi s dotadašnjim dvogodišnjim obrazovanjem socijalnih radnika u nas koje je, kao što ona navodi, bilo "tehnički" usmjereno (Kendall, str. 157).

Kao i u većini zapadnoeuropskih zemalja u sedamdesetim godinama, u Hrvatskoj je istovremeno postojalo i četverogodišnje sveučilišno obrazovanje za socijalni rad, ali i dvogodišnje obrazovanje za socijalne radnike pri Višoj školi. Iskustva prakse, koja su pokazala da sveučilišno obrazovani socijalni radnici imaju prednost u značajnim i složenim aktivnostima socijalnog rada, kao što je npr. prevencija i socijalno planiranje, te razvoj znanstvenoistraživačkog rada u ovom području bili su snažan poticaj za potpunu akademizaciju obrazovanja. Tako se 1983. godine integracijom Interfakultetskog studija socijalnog rada i Više škole za socijalni rad (koja je tada imala samo tri nastavnika s odgovarajućim akademskim obrazovanjem) osniva Odjel za socijalni rad pri Pravnom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Preimenovanje u Studijski centar socijalnog rada Pravnog fakulteta 1992. godine odraz je daljnjeg napretka studija upravo u području znanstvenoistraživačkog rada i sudjelovanja njegovih nastavnika u većem broju projekata.

Od školske godine 1993/94. socijalni se radnici obrazuju po novom programu. Karakterizira ga daljnja akademizacija, koja se očituje u uvođenju metodologije istraživanja u području socijalnog rada, "jačanju" skupine predmeta koji se bave socijalnom politikom i socijalnim razvojem, unapređivanjem temeljnih kolegija socijalnog rada i uvođenjem brojnih izbornih kolegija. Kao i u drugim zemljama Zapadne Europe i Sjeverne Amerike, posebna pozornost bila je posvećena omjeru između temeljnih i primijenjenih kolegija socijalnog rada, socijalnog planiranja i socijalne politike, prava, sociologije, psihologije i praktičnog osposobljavanja studenata za buduću profesiju.

Sve je važnije i uvođenje studenata već tijekom studija u akcijska istraživanja imanentna tzv. pomažućim profesijama. Tako su u posljednje tri godine studenti Studijskog centra socijalnog rada sudjelovali, i još uvijek sudjeluju, pod vodstvom svojih nastavnika, u velikom broju programa namijenjenih stradalnicima rata (prognanicima i izbjeglicama, ratnim invalidima i njihovim obiteljima, djeci bez odgova-

rajuće roditeljske skrbi i dr). Kao sastavnom dijelu obrazovanja budućih socijalnih radnika u tim se programima posebna pozornost posvećuje njihovoj znanstvenoj i stručnoj evaluaciji.

Pogleda li se u cjelini povijesni razvoj obrazovanja socijalnih radnika u nas te sadašnje stanje organiziranja i učinkovitosti obrazovanja, kao i sudjelovanje u znanstvenoistraživačkim projektima, ono što predstoji jest uvođenje postdiplomskog i specijalističkog obrazovanja iz ovog područja. Dakako, to će nas opet dovesti u svjetski trend obrazovanja socijalnih radnika.

6. Zaključna razmatranja

Što je obilježilo obrazovanje socijalnih radnika u Europi i ostalim zemljama razvijenog svijeta osamdesetih i devedesetih godina? Prije svega to je usmjerenost ka akademizaciji profesije i shodno tome sveučilišnom obrazovanju socijalnih radnika kroz dodiplomske i postdiplomske studije. Ta je akademizacija ponajprije bila odraz spoznaja o sve složenijim socijalnim problemima s kojima je svijet suočen i širokoprihvaćenog koncepta "socijalne države". Odraz je to i opredjeljenja za preventivno djelovanje kao sastavni dio socijalnog rada, koje obuhvaća različite aktivnosti — od kreiranja socijalne politike do rada s pojedincem i skupinama visokog rizika. Podrazumijeva proučavanje i uočavanje uzročno-posljedičnih veza između određenih socijalnih procesa i pojava, šireg društvenog okruženja i nastajanja socijalnih problema.

Ako obrazovanje socijalnih radnika želi zadovoljiti stvarne potrebe prakse u prijelazu iz 20. u 21. stoljeće, studentima treba pružiti dobar temelj da razumiju nastanak i bit socijalnih problema te da učinkovito djeluju na smanjivanje socijalnih problema i njihovih učinaka te da planiraju intervencije u skladu s trendovima socijalnog razvoja koji su već uočeni. Među socijalnim problemima našeg doba prije svega ističemo svjetski rasprostranjenu tzv. strukturalnu nezaposlenost s njezinim razornim djelovanjem na pojedinca, obitelj i zajednicu, zatim povećavanje broja tzv. samohranih obitelji te porast ovisnosti svih vrsta. Demografske promjene, kao npr. povećanje broja građana treće životne dobi, također djeluju na planiranje socijalnih službi i izobrazbu socijalnih radnika. U nas je posebno važno djelovanje socijalnih rad-

nika u radu sa stradalnicima rata, koji će trebati odgovarajuću socijalnu skrb još sljedećih nekoliko desetljeća. U tom kontekstu obrazovanje socijalnih radnika bit će uspješno ako ih se pripremi da učinkovito pridonese preveniranju, olakšavanju i čak iskorjenjivanju barem ne-

kih od socijalnih problema s kojima smo suočeni. Ti ciljevi obrazovanja socijalnih radnika u skladu su sa suvremenim određenjem socijalnog rada kao područja čiji je cilj da pomogne ljudima kroz spoznavanje njihovih osobnih mogućnosti i mogućnosti društva.

LITERATURA:

- Baron, R., Brauns, H.J., Kramer, D. (1986) Education of social workers and social pedagogues in the Federal Republic of Germany. U: Brauns, H.J. & Kramer, D. (1986) *Social Work Education in Europe*. Eigenverlage des Deutschen Vereins fuer oeffentliche und private Fuersorge. Frankfurt/Main, 169—208.
- Brauns, H.J., Kramer, D. (1986) *Social Work Education in Europe*. Eigenverlage des Deutschen Vereins fuer oeffentliche und private Fuersorge. Frankfurt/Main.
- Coleman, R. (1990) An analysis of a social work education course in the Federal Republic of Germany. *Social Work Education*, 9 (1) 44—53.
- IASSW (1973) *World Guide to Social Work Education*. New York.
- ICSSW (1988) The Austrian Schools of Social Work. Paper presented at 24 th International Congress of Schools of Social Work, Vienna.
- Kendall, K.A. (1978) *Reflections on Social Work Education*. New York: IASSW.
- Lloyd, G.A. (1988) Social work education. U: *Encyclopedia of Social Work* (18th ed.). Washington, D.C.: National Association of Social Workers, 695—704.
- Milinković, D. i sur. (1977) *Monografija — 25 godina rada Više škole za socijalne radnike*. Zagreb: Sveučilišna naklada Liber.
- Munday, B. (1986) Social work education in Great Britain and Northern Ireland. U: Brauns, H.J., Kramer, D. *Social Work Education in Europe*. Eigenverlage des Deutschen Vereins fuer oeffentliche und private Fuersorge. Frankfurt/Main, 209—248.
- Ronnby, A. (1990) Teaching social work. *Social Work Education*, 9(3), 44—59.
- Rossell Poch, T., Rimbau Andreu, C. (1986) Social work education in Spain. U: Brauns, H.J. & Kramer, D. (1986) *Social Work education in Europe*. Eigenverlage des Deutschen Vereins fuer oeffentliche und private Fuersorge. Frankfurt/Main, 451—478.
- Shardlow, S., Doel, M. (1992) Social work education in Czechoslovakia. *Social work education*, 11(2) 60—68.
- Thomas, T. (1990) Social work education: The Danish experience. *Social Work Education*, 9(3) 31—35.
- United Nations, Department for Social Affairs (1950) *Training for Social Work: An International Survey*. New York.

Summary

EDUCATION OF SOCIAL WORKERS IN CROATIA AND IN THE WORLD

Marina Ajduković

Education of social workers has been building its tradition for over a century. During that period of time, there have been many important changes both in the content and in the ways of educating social workers.

Today, the education of social workers is characterized as an academic profession, and the university level is accompanied by undergraduate and postgraduate studies in most European and North American countries. It is first of all a result of understanding the more and more complex social problems the world is facing. It also results from a widely accepted concept of a "social state". It is also the result of a determination for preventive action as a component part of social work. Such preventive action includes various activities, from creating social policy to the work with an individual and with high risk groups. It also presupposes the study and the recognition of the cause-and-effect links among certain social processes and occurrences of a wider social environment, creating social problems.